

<https://doi.org/10.21301/eap.v20i1.12>

Gorana Bandalović

*Odsjek za sociologiju
Filozofski fakultet, Sveučilište u Splitu
gbandalo@ffst.hr*

<https://orcid.org/0000-0003-0136-3690>

Zorana Šuljug Vučica

*Odsjek za sociologiju
Filozofski fakultet, Sveučilište u Splitu
zorana@ffst.hr*

<https://orcid.org/0000-0003-4969-3859>

Marta Tanfara

*Samostalni istraživač
marta.tanfara@gmail.com*

Sociološko istraživanje samohranog roditeljstva: iskustava razvedenih majki

Apstrakt: U suvremeno doba sve je veći broj razvoda što za posljedicu ima i porast broja jednoroditeljskih obitelji kojima društvo, u odnosu na dvoroditeljske, često nameće drugačije i raznolikije izazove. Cilj ovoga rada je ispitati iskustva razvedenih majki, kao i obveze s kojima se svakodnevno susreću. U radu se prezentiraju rezultati istraživanja provedenog metodom polustrukturiranog intervjua tijekom 2021. godine na uzorku od deset razvedenih žena. Dobiveni podaci pokazuju da, iako su same potencirale razvod braka do kojeg je najčešće dolazilo zbog nevjere supružnika, za većinu sudionica to razdoblje je bilo izrazito teško i stresno. Djeci su pokušale pomoći razgovorom budući da su neke sudionice primijetile promjene ponašanja svoje djece. Iako je riječ o izazovnom razdoblju njihova života, ipak su uspjele uskladiti brigu o djeci s poslovnim obvezama. Polovica sudionica ne planira novi brak i ne smatra da je razvod utjecao na njihov društveni život i položaj. No, ostale sudionice razvod braka ipak je obilježio na način da im je društvo dodijelilo „određeni status“ što svakako ukazuje na još uvijek prisutnu marginalizaciju razvedenih žena u suvremenom društvu.

Ključne riječi: samohrano roditeljstvo, razvedene majke, iskustva, obveze, djeca, sociološko istraživanje

Uvod

Obiteljska struktura se u suvremenom svijetu uvelike razlikuje od tradicionalnog poimanja strukture obitelji koja je uključivala roditelje i djecu (Raboteg-Šarić i Pećnik 2010; Brajša-Žganec i Hanzec 2015), pri čemu se veći naglasak stavlja na raznolikost obiteljskih oblika i praksi (Giddens i Sutton 2021, 599). Raznolike obiteljske promjene koje su se dogodile na zapadu tijekom prošlog stoljeća temeljile su se na porastu individualizma ili sloboda traženja sreće i samoispunjenja izvan tradicionalnih normi i postojećih društvenih struktura. Ekonomski razvoj doveo je do porasta životnog standarda povećavajući težnje ljudi za dobrim životom i omogućavajući im veću samostalnost. Sukladno tome, utjecaj većih srodničkih skupina, društvenih normi i religije je postepeno jenjavao. Kako se povećavalo sudjelovanje žena u plaćenju radnoj snazi, egalitarni pogledi na spol i rod postali su rasprostranjeniji. Rast individualizma, sekularizacije i egalitarizma doveli su do različitih promjena povezanih s obitelji, uključujući porast dobi ulaska u brak i povećanje interesa za izvanbračne kohabitacije, izvanbračna rođenja djece i razvode (Amato 2014, 8).

Prema Popisu stanovništva iz 2001. godine, među ukupnim brojem obitelji u Hrvatskoj, dominantni tip obitelji je nuklearna obitelj koju čini bračni par s djecom (58%), a slijede obitelji sastavljene od bračnih parova bez djece (27%). Među ukupnim brojem obitelji, jednoroditeljskih je bilo 15% i to uglavnom obitelji u kojima djeca žive s majkama 12,5% od ukupnog broja kućanstava (Državni zavod za statistiku).¹ Statistički podaci iz prijašnjih popisa pokazuju stalni pad udjela tipa obitelji „par s djecom“ u ukupnom broju obitelji. Na primjer, udio tih obitelji je 1971. godine bio 63,8%, a prema posljednjem Popisu stanovništva iz 2021. godine pao je na 49,7%. S druge strane, postotak bračnih parova bez djece se povećao s 27% (2001.) na 30,5% (2021.). Povećanje je prisutno i kod jednoroditeljskih obitelji pa se tako povećao i broj majki koje same žive s djecom (16,2%) (Državni zavod za statistiku). Prema podacima Državnog zavoda za statistiku, stopa divorcijaliteta u Hrvatskoj je 2001. godine iznosila 0,21, dok je 2011. godine kao i 2021. godine bila 0,28 što ukazuje na povećanje broja razvedenih brakova.²

Uzroci nastanka jednoroditeljskih obitelji su višestruki, od smrti, razvoda braka, napuštanje obitelji od strane jednog roditelja, izvanbračnog rođenja do dugotrajnog odsustva jednog roditelja iz različitih razloga. Pri tome, jednoroditeljske obitelji mogu nastati kao rezultat osobnog izbora ili kao posljedica prethodno navedenih društvenih pojava (Grozđanić 2000, 1–2). Sve više djece odrasta u jednoroditeljskim obiteljima u kojima prednjači skupina samohranih

¹ https://web.dzs.hr/Hrv/censuses/Census2001/Popis/H01_04_03/H01_04_03.html

² <https://dzs.gov.hr/vijesti/raste-broj-razvoda-i-samackih-kucanstava-a-najvise-obitelji-cini-par-s-jednim-djetetom/1610>

majki. Ove promjene unutar obitelji imaju utjecaj na odnose, kao što su međusobni i emocionalni odnosi koji su usko povezani sa zadovoljstvom obiteljskim životom (Brajša-Žganec i Hanzec 2015, 140).

Mnoga su istraživanja uspoređivala razvedene i vjenčane odrasle osobe po raznim dimenzijama blagostanja. Studije iz Sjedinjenih Američkih Država, ističe Amato (2014), pokazuju da razvedene osobe u usporedbi s oženjenima navode manjak sreće, više simptoma depresije, više socijalne izolacije, više negativnih životnih događaja i više zdravstvenih problema. Europska istraživanja pokazuju da razvedene osobe imaju nižu razinu zdravlja i dobrobiti od vjenčanih osoba, na što ukazuju studije iz Švedske, Norveške, Danske, Španjolske i Engleske (Amato 2014, 10). Navedeno potvrđuje i studija autora Kalmijna (2010, 487) koja ukazuje na to da u razvijenim zemljama razvedeni općenito imaju nižu razinu blagostanja. Amato (2000) navodi da razvod ne treba promatrati kao diskretni događaj, već kao proces koji se odvija mjesecima, a u nekim slučajevima i godinama. U tom se vremenu obično događaju razni stresni životni događaji. Ti stresori uključuju pad životnog standarda, koji je općenito rezultat podjele jednog kućanstva na dva. Razvod znači i gubitak raznih prednosti koje su povezane s bračnom zajednicom. Primjerice, mnogim ljudima brak pruža emocionalnu podršku, druženje, redovitog seksualnog partnera i ekonomsku sigurnost. Štoviše, supružnici se često međusobno potiču na usvajanje zdravijeg načina života i minimiziranje potencijalno štetnog ponašanja, poput pretjerane upotrebe alkohola ili pušenja. Drugim riječima, razvod uključuje i negativne čimbenike (npr. više stresa) i gubitak pozitivnih čimbenika (npr. blagotvornih utjecaja braka). Raznolike studije, ističe Amato (2014), zapravo pokazuju da se opće zdravlje i dobrobit rastavljenih (nakon što su prošli početno krizno razdoblje) ne razlikuje značajno od onih koji se nikad nisu vjenčali ili udovaca pa je riječ o obrascu koji vrijedi i za žene i za muškarce. Slijedom toga, čini se da mnogi nedostaci povezani s razvodom odražavaju odsutnost stabilne, predane i zadovoljavajuće intimne veze.

Iako se većina ljudi na kraju oporavi od stresa povezanog s razvodom, brzina oporavka ovisi o pristupu ljudi resursima koji uključuju odgovarajuću zaradu, visoku razinu obrazovanja, podršku rodbine i prijatelja te podršku novih ljubavnih partnera (Amato 2014, 11). Ujedno su važni i resursi samih pojedinca, poput dobrog snalaženja, socijalnih vještina i značenja koja pripisuju razvodu. Neke osobe razvod braka vide kao tragediju i osobni neuspjeh, dok druge osobe razvod, unatoč stresu, smatraju prilikom za novi početak i osobni rast. Stoga, nije iznenađujuće što su pozitivni stavovi o razvodu češći među supružnicima koji pokreću razvod i onih koji su već u novoj vezi, nego među supružnicima koji su ostavljeni jer im je potrebno više vremena da prebole razvod (Wang i Amato 2000, 667). Ljudi s visokom razinom resursa (socijalne vještine, materijalna sredstva) i koji razvod tumače pozitivno, imaju tendenciju relativno brzo

se prilagoditi (Amato 2000, 1272). S obzirom na pritisak koji razvod donosi na sve članove obitelji, u usporedbi s primjerice drugim vrstama jednoroditeljskih obitelji, razvod itekako ima ozbiljniji utjecaj na razvoj djece (Maleš 1995, 519).

Društveni aspekti samohranog roditeljstva

U suvremenom društvu se nastavlja vjerovati da su jednoroditeljske obitelji same po sebi neuspješne i nezdrave. Razvod je često povezan s roditeljskim problemima, a djeca u jednoroditeljskim kućanstvima povremeno su stigmatizirana negativnim etiketama pri čemu ih se smatra teškima za interakciju i sklonima problematičnom ponašanju (Fu 2023, 2). Najčešće poteškoće koje ističu samohrani roditelji su nerazumijevanje okoline, odnosno izražavanje negativnih stavova i stereotipa prema njima kao samohranim roditeljima kao što su primjerice osuda, ismijavanje, podcjenjivanje ili odbijanje pružanja podrške (Raboteg-Šarić i Pećnik 2010, 7). Prema rezultatima istraživanja o socijalnoj isključenosti u Hrvatskoj³, svaki četvrti samohrani roditelj osjeća se socijalno isključenim, što je češće od ostalih roditelja. Veća je vjerojatnost da će samohrani roditelji biti izloženi riziku od siromaštva i socijalne isključenosti nego obitelji s dva roditelja, bilo da je to vezano za pristup tržištu rada ili nižem prihodu (Letablier i Wall 2018, 47). Najčešće se radi o kombinaciji nekoliko vrsta nedostataka koji se odnose na spol (ženski), mlađu djecu, niže razine obrazovanja, imigrantsko podrijetlo, nestabilne poslove ili poslove s nepunim radnim vremenom na tržištu rada (Letablier i Wall 2018, 50).

Bernardi, Mortelmans i Larenza (2018, 1–2) ističu da se iskustvo samohranog roditeljstva dramatično promijenilo u odnosu na 20. stoljeće. Samohrano roditeljstvo je manje predmet sažaljenja ili stigmatizirano sramom pa su samohrani roditelji i njihova djeca više nego ikada vezana zakonima koji zahtijevaju dogovore s drugim roditeljem. Prema njihovom mišljenju, postoje barem dvije značajne promjene koje je potrebno razmotriti. Prva je granica samohranog roditeljstva, a druga raznolikost. Raznolikost i složenost pravnih i stambenih aranžmana roditelja i djece otežava uspostavljanje granica između potpunog i djelomičnog jednoroditeljskog kućanstva jer djeca sve više kruže između dvoje ili više roditeljskih kućanstva nakon razdvajanja, a više od jednog roditelja može biti financijski i zakonski odgovorno za njih. Drugo, sve veća vjerojatnost ponovnog sklapanja partnerstva promijenila je samohrano roditeljstvo u potencijalno privremenu fazu života jer samohrana roditeljstva traju kraće nego što je bio slučaj u prošlosti.

Slično navedenom, studija Europskog Parlamenta pokazuje da se tijekom razdoblja od 2010. do 2018. godine situacija samohranih roditelja u EU po-

³ https://issuu.com/undphr/docs/lica_socijalne_isklju_enosti_u_hrv

boljšala. Primjerice, smanjile su se njihove stope teške stambene deprivacije, teške materijalne deprivacije, rizika od siromaštva i socijalne isključenosti, kao i vrlo niskog intenziteta rada. Međutim, stope rizika od siromaštva se ipak nisu poboljšale unatoč većoj podršci i većem broju resursa koje danas mogu koristiti samohrani roditelji. Sve je veća vjerojatnost da će samohrani roditelji biti zaposleni, a manje će živjeti u kućanstvu s vrlo niskim intenzitetom rada bez obzira što se vjerojatno radi o zapošljavanju na nepuno radno vrijeme i na temelju ugovora na određeno vrijeme. Također, siromaštvo zaposlenih niže je u zemljama sa većom zaštitom zaposlenih, s aktivnijim politikama koje reguliraju tržište rada, plaćene dopuste i brigu za djecu. Politike uzdržavanja djece reguliraju financijske odgovornosti roditelja prema svojoj djeci nakon rastave. Osim toga, posebno u zemljama sjeverozapadne Europe, oba roditelja i dalje sudjeluju u brizi za svoju djecu nakon rastave ili razvoda, a sve veći broj djece živi jednako vrijeme s oba roditelja. Ova praksa zajedničkog fizičkog skrbništva povezana je s dobrim ishodima za dobrobit i djece i roditelja.⁴

Iako je važnost proučavanja dugoročnih posljedica samohranog roditeljstva na djecu neupitna, još uvijek postoji nedostatak istraživanja i utemeljenih znanja o snazi dugoročnog utjecaja samohranog roditeljstva na dobrobit djece u različitim fazama njihova života. Samohrane majke, ističu Richter i Lemola (2017, 1–2), mogu na nekoliko načina utjecati dugoročno na povećanje ili smanjenje dobrobiti djece u odrasloj dobi. Prvo, u usporedbi s djecom u dvoroditeljskim obiteljima, veća je vjerojatnost da će djeca u kućanstvima sa samohranim majkama patiti od manje učinkovitijeg skrbništva i veća je vjerojatnost obiteljskih sukoba. Sukladno tome, autori navode kako obitelji s dva roditelja djeci uglavnom pružaju više emocionalnih resursa nego obitelji s jednim roditeljem. Djeca čiji se roditelji razvode pokazuju manju psihološku dobrobit i socijalnu prilagodbu od djece iz stabilnih obitelji s dva roditelja. Drugi način je povezan s općenito nižim društveno-ekonomskim statusom i povećanim rizikom za ekonomsku uskraćenost djece u kućanstvima sa samohranim majkama. Ekonomska uskraćenost utječe na prilagođavanje i dobrobit djece na više načina. Djeca iz siromašnih kućanstava imaju veći rizik od života u lošem kućnom okruženju i lošim uvjetima susjedstva. Treći način može se prema autorima, prikazati kao hipoteza „otac koji nedostaje“. U popularnoj znanosti raspravljalo se o tome da djeca trebaju i majku i oca, pretpostavljajući da očinstvo uključuje jasne i potrebne osobine koje su posebno važne za formiranje rodnog identiteta kod dječaka.

Istraživanje Richer i Lemola (2017) je pokazalo da odrastanje sa samohranom majkom, osobito ako je otac odsutan cijelo djetinjstvo, predviđa malo, ali stabilno smanjenje životnog zadovoljstva tijekom odrasle dobi koje se djelomično objašnjava nižim socioekonomskim statusom i obrazovnim postignućima,

⁴ [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2020/659870/IPOL_STU\(2020\)659870_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2020/659870/IPOL_STU(2020)659870_EN.pdf)

lošijim tjelesnim zdravljem, lošijom socijalnom integracijom i nižom vjerojatnošću uspjeha romantične veze u odrasloj dobi. Suprotno očekivanjima autora, ovaj učinak nije ublažen spolom, dobi ili društvenim sustavom u kojem je djetinjstvo provedeno. Slično tome i istraživanje autorica Brajša-Žganec i Hanzec (2015) pokazuje da djeca u jednoroditeljskim obiteljima s majkom kao skrbnikom nemaju više problema u manifestiranju agresivnog ponašanja i somatskih poteškoća, u odnosu na djecu iz cjelovitih dvoroditeljskih obitelji, te su čak i nešto više prosocijalna, što je, mišljenja su autorice, posljedica nekih kompenzacijskih mehanizama tijekom razvoja.

Autorice Miljević-Ridički i Pavin-Ivanec (2008) su pokušale utvrditi razlike između određenih tipova jednoroditeljskih obitelji s majkom (udovica, razvedena, samohrana po osobnom izboru). Njihovo istraživanje je pokazalo da su danas majke koje same odgajaju djecu u sličnom položaju, bez obzira na to jesu li udovice, nikad udavane ili rastavljene. One mogu imati neke zajedničke poteškoće u odnosu na dvoroditeljske obitelji, ali navedeni rizik nije nužno povezan uz tip jednoroditeljske obitelji. Sukladno navedenom; i njihova djeca su podjednako uspješna na pojedinim mjerama kognitivnoga statusa te na početku svoga formalnog obrazovanja. Razlike koje se pojavljuju među djecom mogu se, prema mišljenju autorica, u ovom istraživanju pripisati nekim drugim obiteljskim karakteristikama, kao što je prije svega, poticajnost djetetova doma. Adekvatnija i bolja poticajna okolina za dijete može povoljno utjecati na njihove rezultate na pojedinim mjerenjima kognitivnih sposobnosti i na školski uspjeh.

Djeca uče vrijednosti od roditelja procesom socijalizacije pri čemu su kvaliteta roditeljstva i količina kontakta roditelja i djeteta nužni uvjeti za prijenos društvenog kapitala i za dobrobit djece. Kad razvedeni roditelji postanu manje dostupni svojoj djeci zbog smanjenja kontakata, to ima negativne posljedice na prijenos društvenog kapitala roditelja, što može dovesti do pada dobrobiti djece. Smanjivanje kontakta roditelja i djeteta znači manje vremena za roditelje da djecu nauče potrebnim vrijednostima, vještinama, normama i znanju potrebnim za sazrijevanje u dobro funkcionirajuće društvene aktere (Bastaits i Mortelmans 2014, 353).

Unatoč tome što se javnost često upozorava na važnost obiteljskog okružja za odgoj djece i na teškoće i izazove s kojima je suočena suvremena obitelj, malo je, ističu autori Pećnik i Raboteg Šarić (2005, 3) sustavnih spoznaja o tome kakvu društvenu podršku doživljavaju roditelji, kao i o tome koliko je društvena podrška povezana s različitim obilježjima obitelji. S druge strane, rezultati njihovog istraživanja pokazuju da je spol roditelja manje povezan s primanjem pomoći iz formalnog sustava podrške obiteljima kao i sa zadovoljstvom primljenom formalnom i neformalnom podrškom. Spol roditelja prilično utječe na različita obilježja podrške koju u obavljanju roditeljske uloge dijete prima iz svoje neformalne socijalne mreže. Podaci pokazuju da su neformalne mreže

podrške majki veće i raznovrsnije što vjerojatno nije samo posljedica izraženo-
sti potrebe, već i socijalno-kulturalnih činitelja koji uz muškost i ženskost vežu
određena očekivanja vezana za traženje pomoći. U usporedbi s dvoroditeljskim
obiteljima, rodne razlike u učestalosti kojom pojedini izvori pružaju roditeljima
različite vrste podrške manje su u jednoroditeljskim, nego u dvoroditeljskim
obiteljima (Pećnik i Raboteg-Šarić 2005, 18).

Autorice Pećnik i Raboteg-Šarić (2005) mišljenja su da samohrani roditelji
izazivaju reakcije okoline koje manje slijede stereotipe tradicionalnih spolnih
uloga od očeva i majki iz dvoroditeljskih obitelji. Poznavanje ovih sličnosti i
razlika između očeva i majki u primanju podrške iz okoline omogućava ade-
kvatnije planiranje mjera društvene podrške roditeljima i provedbe psihosoci-
jalnih intervencija koje su primjerene specifičnostima spola. Utvrđeno je da sa-
mohrani roditelji, u skladu sa svojom slabijom financijskom situacijom, koriste
češće od roditelja iz dvoroditeljskih obitelji različite oblike pomoći u okviru
formalnog sustava podrške obiteljima, ali u odnosima sa službama i institucija-
ma društvenog sustava podrške obiteljima značajan udio roditelja ne doživljava
razumijevanje i podršku. Roditelji iz oba tipa obitelji navode da razumijevanje
i podršku doživljavaju samo u najužem krugu vlastite obitelji i prijatelja, a ro-
ditelji u braku, za razliku od samohranih roditelja, zadovoljni su i podrškom
obitelji supruga ili supruge. Kao najpotrebnije oblike pomoći, roditelji iz oba
tipa obitelji navode dječji doplatak, besplatne udžbenike i pravne savjete i in-
formacije. Sukladno navedenom, Pećnik i Raboteg-Šarić (2005, 18–19) ističu
potrebu formalnog i neformalnog sustava podrške obiteljima koji bi udovoljili
sve složenijim zahtjevima suvremenog društva, ali i koji bi uključili ponajprije
„osiguravanje zadovoljavajućih materijalnih uvjeta života, raznovrsnosti i do-
stupnosti usluga za djecu, informiranje roditelja o njihovim pravima, dostupnost
stručne psihološke pomoći roditeljima i djeci, podupiranje osnivanja i rada
udruga samohranih roditelja, senzibiliziranje društva za probleme roditeljstva,
promicanje majčinstva i očinstva, kao i ravnopravne podjele neplaćenog rada u
obitelji te, općenito, stvaranje okružja u društvu koje će biti prijateljski naklo-
njeno prema obitelji“.

Jednoroditeljstvo kao tip obiteljske strukture nesumnjivo postavlja brojne
zahtjeve pred svoje članove, roditelja/-e i dijete/djecu, ali istodobno i pred struč-
njake koji se bave obiteljima (Chavda i Nisarga 2023). Osiguravanje efikasne i
adekvatne pomoći i podrške, moguće je jedino ukoliko se spoznaju specifičnosti
potreba i problema jednoroditeljskih obitelji. Uspješno funkcioniranje jednoroditeljskih obitelji, a i drugih obiteljskih tipova u kojima se jednako tako poka-
zuju primjeri disfunkcionalnosti i nasilja, leži u unutrašnjoj dinamici, procesima
i odnosima unutar obitelji čiji se potencijal može i dalje razvijati i pozitivno
usmjeravati upravo kreiranjem „okoline poticajne za obitelj te osmišljavanjem
načina i strategija interveniranja u taj iznimno osjetljiv segment obiteljskog ži-
vota“ (Grozđanić 2000, 14–15).

Metodologija

Cilj istraživanja

Opći cilj ovog sociološkog istraživanja bio je ispitati iskustva razvedenih majki po pitanju obveza s kojima se svakodnevno suočavaju (briga o djeci, posao, društveni život, stavovi okoline). Ispitane su i percepcije majki o tome kako su njihova djeca doživjela razvod braka svojih roditelja i kako su se osjećala nakon istoga.

ISTRAŽIVAČKA PITANJA

Uloga istraživača unutar kvalitativnog istraživanja je steći dubok, intenzivan i cjelovit pogled konteksta koji se proučava (Gray 2009). Navedeno se postiže dobro i jasno postavljenim istraživačkim pitanjima koja predstavljaju samu srž kvalitativnog istraživanja. Istraživačka pitanja nam pomažu da ostanemo fokusirani tijekom provedbe našeg istraživačkog projekta (Maxwell 2005, 65). Na njih nastojimo odgovoriti kada istražujemo pojedini problem, a odgovore saznajemo tijekom samog istraživanja (Creswell 2003, 295).

Istraživanje je podijeljeno na tri ključne teme, a teme na nekoliko kategorija. Prva se tema odnosi na sam proces razvoda braka, druga je orijentirana na percepcije razvedenih majki o tome kako su se njihova djeca snašla u tom razdoblju, dok se treća odnosi na život sugovornica nakon razvoda braka. Na temelju cilja istraživanja postavljaju se sljedeća istraživačka pitanja:

1. Kakav je bio proces razvoda braka?
2. Kakvo je bilo ponašanje njihove djece tijekom procesa razvoda?
3. Kako se sudionice snalaze u životu nakon braka?
4. Koliko su se njihove obveze povećale otkada su samohrane majke?

VELIČINA UZORKA

Iako ne postoji posebno pravilo za broj sudionika čije će izjave dovesti do zasićenja podataka, Hennink, Kaiser i Marconi (2016) smatraju da je devet intervjua dovoljno da se postigne zasićenje koda, odnosno trenutak kada se novi kodovi ne pojavljuju u odgovorima sudionika. U ovom istraživanju o samohranom roditeljstvu, odnosno o doživljajima i iskustvima razvedenih majki sudjelovalo je deset sugovornica. Zasićenost podacima postignuta je nakon deset intervjua pa nije bilo potrebe za daljnjim razgovorima.

Sudionice istraživanja

Sugovornice u ovom istraživanju su u dobi od 34 do 51 godinu starosti i sve stanuju u gradu Šibeniku (Hrvatska). Osam ih ima završenu srednju školu, dok

su dvije završile višu školu. Po pitanju radnog statusa njih devet je zaposleno, a jedna sugovornica ima status majke odgajatelja. U pogledu vremenskog razdoblja od kada su sugovornice razvedene, njih šest je razvedeno između četiri i osam godina, dok je ostalih četiri sugovornica razvedeno između 13 i 15 godina.

POSTUPAK PROVEDBE ISTRAŽIVANJA

Polustrukturirani intervjui omogućuju prikupljanje podataka vezanih uz temu koja zanima istraživača, ali i ostavljaju sudionicima slobodu razgovora o temama koje nisu unaprijed planirane. U tom smislu, pripremljen je protokol intervjua, s potpitanjima koja su služila kao podsjetnik pri provedbi. Ali, ako je neka od sudionica htjela reći nešto više o temi razgovora izvan ovog okvira, potpitanjima se pokušalo dobiti bolji uvid u to iskustvo.

Razgovori su provedeni na način da su se na početku postavljala određena sociodemografska pitanja, zatim su slijedila pitanja o samom procesu razvoda, kako bi dobili detaljnije informacije o tome tko je potencirao razvod braka. Zanimalo nas je njihovo mišljenje o tome kako su njihova djeca reagirala na razvod braka. Posljednja tema intervjua odnosila se na život nakon razvoda pa smo pokušali dobiti informacije kako se snalaze u novonastaloj situaciji kao samohrane razvedene majke, uspijevaju li uskladiti brigu oko djece i posao, kako je okolina reagirala na činjenicu da su razvedene, te vide li se možda u drugom braku.

Uzorak u ovom istraživanju je bio namjerni, te su se intervjui provodili na različitim lokacijama, najčešće u domovima sugovornica, kako bi sugovornice bile opuštenije, te smo vrijeme prilagođavali njihovom slobodnom vremenu. Prije početka svakog intervjua, sudionice su bile detaljno upoznate s temom istraživanja, načinom provedbe te istraživačkim ciljevima. Bile su informirane o tome da je njihovo sudjelovanje u potpunosti dobrovoljno, da u bilo kojem trenutku mogu odustati bez objašnjenja te da će imati pristup transkriptima svojih intervjua kako bi mogle pregledati svoje izjave. Sudionice su potpisale obrazac informiranog pristanka za sudjelovanje u istraživanju koji je osiguravao povjerljivost prikaza podataka. Kako bi se postigla anonimnost sugovornica, svaka od njih je dobila pripadajuće kodno ime kao primjerice S1 (Sugovornica 1), S2 (Sugovornica 2) itd.

Svi intervjui su provedeni *face-to-face* metodom (uživo) tijekom 2021. godine. Razgovori su zakazani sa svakom sudionicom zasebno. Prosječno trajanje intervjua bilo je 20 minuta. Intervjui su snimani tonski, pomoću mobilne aplikacije za snimanje zvuka, a zvučni zapisi su doslovno transkribirani, bilo da je riječ o standardnom jeziku ili dijalektu. Nakon transkripcije, uslijedila je detaljna obrada s ciljem da se što konkretnije prepoznaju dijelovi koji nam pružaju odgovore na postavljena istraživačka pitanja. Naš pristup kodiranju temeljimo na temama/podtemama koje proizlaze iz faze analize transkripata. U ovoj vr-

sti analize podataka svaka je tema definirana jednim konceptom koji se zatim koristi kao kod. Sukladno tome, kodirali smo i kategorizirali izjave sudionica, obraćajući pažnju na korelaciju između kodova, kategorija i istraživačkih pitanja. Deduktivni pristup korišten je u postavljanju specifičnih pitanja na temelju postojećeg konceptualnog okvira (npr. pitanja o razlozima razvoda, ponašanju djece tijekom toga procesa, društvenom životu samohranih majki). U međuvremenu, samu analizu podataka temeljili smo na induktivnom pristupu, koji je uključivao „izgradnju“ unaprijed određene kategorije (npr. izjave, mišljenja i iskustva sudionica u vezi njihovih osjećaja tijekom procesa razvoda i odnosa s bivšim supružnikom). Stoga smo započeli od specifičnih i gradili prema općim, poboljšavajući i razvijajući unaprijed postavljene kategorije na temelju zapažanja i odgovora sudionika. Posljedično, uspostavili smo dodatne kodove koji nisu bili predviđeni početnim okvirom. Posljednji korak analize bila je interpretacija rezultata istraživanja.

Rezultati istraživanja

Proces razvoda braka

Na početku razgovora sa sugovornicama zanimalo nas je koji su događaji doveli do razvoda braka. Pritom su se prihvaćali i najsazetiji odgovori kako bi se izbjegla nelagoda u daljnjem nastavku intervjua. Za polovicu sugovornica prevara partnera je bila razlog koji je doveo do razvoda braka, a jedna od sudionica je doživjela i nasilje. Dvije sugovornice su navele kako je do razvoda dovelo neslaganje u karakterima, dok je kod ostalih sudionica presudila dosada, alkohol ili opijati. Većina sugovornica je sama potencirala razvod braka, dok je samo jedna od njih navela kako su zajednički došli do te odluke. Dobiveni rezultati istraživanja su u skladu s istraživanjem Rosenfelda (2018) prema čijim nalazima su 69% svih razvoda u SAD-u pokrenule žene, u usporedbi s 31% muškaraca. U nastavku istraživanja je postavljeno pitanje o interpretaciji osobnih doživljaja sudionica koje su imale tijekom procesa rastave braka. Za većinu to je razdoblje bilo izrazito teško i stresno, dok su dvije sugovornice proces razvoda dobro podnijele te negiraju ikakve incidente tijekom spomenutog razdoblja (svađe, nasilje), ali su ipak htjele da se taj proces što prije završi.

Percepcija o tome kako su djeca reagirala na razvod braka

Nakon prvog dijela intervjua u kojem smo поближе saznale razloge razvoda i subjektivne osjećaje sugovornica tijekom tog procesa, slijedeća pitanja su se

odnosila na percepciju o tome kako su njihova djeca reagirala na razvod braka. Jedno od pitanja odnosilo se na promjene u ponašanju djece koja su nastala kao rezultat rastave braka kao što su to nervoza, stres, vikanje, povlačenje u sebe, depresija ili nešto slično. Polovica sugovornica primijetila je neke od promjena u ponašanju djece, dok druga polovica takve promjene negira:

Dok su bile manje, bilo je u početku...bilo je kao neko povlačenje, ali to sam uspila riješit s pričom i razgovorom. (S1)

Da, od ovo dvoje starijih sve to. (S10)

Pa moj sin je bio mali, znači ima je dvi godine, dvi i nešto. Nadan se da ne pamti ništa od toga. (S2)

Ne, samo je mala bila malo zabrinuta dok tata nije naša svoju partnericu, novu. Ja sam imala nakon nekog vremena novog partnera, a on ne, pa je njoj to bilo malo teško palo, kao mama ima nekog, a tata je sam. (S5)

Sljedeće pitanje se odnosilo na to jesu li sudionice same pokušale ostvariti povezanost djece s nerezidentnim roditeljem. Većina sugovornica na tome je radila tako što su razgovarale sa svojom djecom:

Da, i kćerke su bile spremne na suradnju za razliku od nerezidentnog roditelja. (S1)

Pa da, naravno. On je njemu roditelj bez obzira i želim da imaju korektan odnos. (S4)

Jesam, ali to je bilo jako teško s njima jer su oni već veliki bili, odnosno imali su desetak godina, tako da je to baš bilo...jako kritične godine, za objasniti nešto, eto. (S10)

Tri sugovornice nisu bile spremne na pokušaj približavanja djece s njihovim ocem:

Ne. Znači taj dio me ne zanima. (S2)

Nisam, zato što se njegov otac povuka iz mog i iz njegovog života, totalno. Niti je pita za dite ni ništa tako da nije bilo razloga uopće pričati o tome s malim. (S7)

Nisam, pošto je on bio mali. (S8)

Zadnje pitanje u sklopu ove teme odnosilo se na to jesu li djeca krivila samo jednog roditelja za razvod braka, pri čemu većina sugovornica smatra kako njihova djeca nisu krivila nikoga za razvod:

Nije, jer ima odnos super i sa mamom i sa tatom i mi imamo odnos bolji nego dok smo bili u braku. (S5)

No, jedan odgovor se razlikovao od većine pri čemu su djeca krivila oba roditelja za razvod braka:

Oboje su nas krivili. Na dane, nekad mene, nekad njega, kako kad. (S10)

Život majki nakon razvoda braka

Ovoj smo temi posvetili posebnu pažnju s obzirom na to da svaka sugovornica ima svoju individualnu priču. Zanimalo nas je jesu li se povećale njihove obveze prema djeci. Analiza je pokazala da su se za polovicu ispitanih žena obveze ipak povećale:

Naravno. Naravno, mislim, moraš sam sve. (S4)
Moje jesu...U svakom pogledu. (S6)
Naravno da da. Naravno da jesu pošto on baš i ne sudjeluje, svakodnevno nije sudjelovao u odgoju i brizi. (S9)

Druga polovica sugovornica smatra da se obveze nisu povećale nakon razvoda jer su same brinule o djeci i dok su bile u braku budući da njihovi bivši supružnici nisu bili u mogućnosti brinuti o djeci npr. zbog posla:

Povećale ne, jer drugog roditelja ovako i onako nije bilo tu i dok smo bili u braku jer mu je posao bio takav. (S1)
Ne baš, jer sam ja i ovako uvijek bila sama s njim. (S7)

Na pitanje uspijevaju li sugovornice uskladiti brigu oko djece i posao budući da su većinom zaposlene (njih devet), dobili su se sljedeći odgovori: tri sugovornice uspjele su uskladiti skrb o djeci i posao uz pomoć obitelji, jedna se dogovarala s bivšim supružnikom, dok su se ostale trudile uskladiti posao i brigu o djeci samostalno:

Uspijevam zato šta imam familiju oko sebe koji dosta pomažu u toj cijeloj priči. (S7)
Dobro iskombiniramo mi to. (S8)
S troje djece uvijek ima jako puno posla i još uz to kad radite... Ne znam kako ja to uspijevam, ali evo uspijevam, tu sam. (S10)

Sljedeće pitanje odnosilo se na odnos sudionica s bivšim supružnikom te koliko su im nastavili pomagati u brizi i odgoju djece. Tri sugovornice nemaju nikakav odnos s bivšim supružnikom, njih četiri su s bivšim supružnikom u dobrim odnosima, jedna ima komunikaciju samo zbog djeteta, dok jedna sugovornica navodi kako je ona s bivšim supružnikom u dobrim odnosima, ali ne i on s njom. Ujedno, tri sugovornice imaju isključivo financijsku pomoć bivšeg supružnika, četirima bivši supružnik pomaže u svakom smislu oko djeteta, a trima isključivo kada otac djeteta ima vremena za to:

U odnosu smo nikakvom...prije je li pomagao? Ja bi rekla ne, ali evo nek mu bude ako je to u kupnji nekih sitnica, gluposti, ne znam ajmo reći da je pomagao...a da je vodio brigu ne, ne, uopće, nimalo. (S1)
Ja sam s njim u dobrim odnosima, ali on sa mnom mislim da nije. Koliko mi pomaže? Fizički nula, financijski jako puno. I to je to. (S3)

U korektnim i pomaže, znači... dosad u ovih dvanaest, trinaest godina nije odbija ni jednom nikakvu pomoć. Ni novčanu ni ne znam, tipa...da ja nešto moram obaviti da je mora pričuvati ili tako, baš sudjeluje u svemu. (S5)

U službeno smo dobrim odnosima... A pomaže kad uspijeva, kad on uhvati neko vrijeme pomogne, ne mogu reći da nije. (S10)

Pa javim mu se, evo ovako iskreno javim mu se zato šta se moran javiti jer vidim da zove... on...čaća. A koliko se mi podilimo, jednostavno me ne zanima taj dio. Ne, znači iskreno eto neda mi se uopće razgovarat s njim o takvim temama. (S2)

Pokušalo se dobiti odgovore o tome kako je razvod braka utjecao na društveni život i položaj sudionica. Polovica sugovornica ističe kako razvod nije utjecao na tu sferu njihovog života:

Mislim da nije. Nije, nije... nije utjecao. (S4)

Ne, ne. U biti bolji mi je društveni život (smijeh) nego dok sam bila u braku. (S5)

Jedna od njih ističe kako je razvodom braka dobila „određeni status“, dok je ostalim sugovornicama razvod itekako utjecao na njihov društveni život:

S moje strane ne jer ja sam ista i u braku i nakon razvoda i tijekom razvoda, uvijek sam ista, ali primjećujem da te ljudi drugačije gledaju, okolina znači.... Sa glupim pitanjima i pitanjima tipa, kako se nosite sa Vašim statusom...ja nisam ni znala da imam status kao razvedena žena. Oni to smatraju da je to neki status, da je to nešto...da je to nešto ajmo reći kao neka niža kategorija, kako bi to opisala ne znam. A ako si u braku pa taman i jako lošem to je super jer si u braku.... to tako ljudi gledaju, većina. (S1)

Da, da, itekako... Pa na primjer, ako živiš u 21. stoljeću onda nije normalno da te roditelji izbace iz kuće zato što si, zamisli rastavljen... i da ostaneš bez puno prijatelja, navodnih prijatelja...ostaneš sam. U najgorem trenutku shvatiš da imaš možda jednu ili dvi osobe uza se koje možeš nazvat, ali ti ih je glupo nazvat jer opet se ponovilo...s***e (psovka)... svađa, nered, kaos i ne želiš opterećivati ljude s tin svojim, svojim glupostima jer svima je teško. Eto. I onda to prođe i vidiš da si priživija i dobro je. (S2)

Je, zato što više nisam imala vremena možda onoliko koliko sam imala prije dok sam bila u braku... A društveni život je sveden na minimum minimuma. (S3)

Pa znate kad živite u malom gradu malo te ljudi drugačije gledaju, a uz to je on poznata osoba u našem gradu pa po tome nekako su me čudno gledali, da. (S10)

Pitanje koje je uslijedilo povezano je s prethodnim, a odnosi se na percepcije društva na činjenicu da su majke ostale same nakon razvoda. Četiri sugovornice nisu imale negativna iskustva, tri sugovornice navele su kako je okolinu zanimalo što se dogodilo, dok jedna od njih nije smjela imati prijatelja jer je to, prema mišljenju društva, bio potencijalni ljubavnik:

Pa nikakva jer niko nije ništa govori o tome niti spominja išta tako da... OK u biti. (S7)

Dobro, niko nije ništa, ono komentirao, niko ništa, to mi se nije ništa promijenilo. (S8)

Pa s obzirom da živim i da sam živila na selu bilo je šta će reći selo, šta će reć ovaj, šta će reć onaj, ali ja sam živila za sebe, a ne za selo. (S5)

Iskustva, iskustva...Pa kao više neko zabadanje, sviju je zanimalo zašto, na kraju se i doznalo zbog koga, a i mene osobno više nije ni bilo briga da je to sad ta osoba zbog kojeg smo se i razveli, ali ono više ljudi zabadaju nos, ovaj... zanima ih šta se dogodilo, šta je ko reka, šta san ja, šta je on reako i tako, ali to je sve iza mene sad. (S10)

Uuu... pa, najveća razlika bila je u tome šta ustvari više nisan smila imat prijatelja, jer svaki prijatelj, samim time što sam razvedena je već bija potencijalni ljubavnik i to je ono šta me najviše smetalo... Posli san se navikla, posli mi to više nije smetalo. (S3)

Zanimalo nas je jesu li spremne nakon prvog braka stupiti u drugi i njihovo mišljenje kako bi njihova djeca prihvatila drugi brak. Većina sugovornica (njih sedam) ipak se ne vidi u drugom braku, dok su dvije sugovornice u vrijeme intervjuiranja već bile u drugom braku. Jednoj od njih ovo je drugi razvod, dok se samo jedna od sugovornica vidi u drugom braku:

Pa vidim se s nekom osobom (smijeh). Trenutačno se ne vidim s nikim...ne vidim se u braku, to je definitivno...Neman pojma. Neda mi se udavat i potpisivat nešto nebitno. (S2)

Službeno? Ne. Neslužbeno? Nikad ne znaš šta nosi sutra, ali sad iz ovih cipela gledajući, teško...Ne kažem da ja sutra neću, ali... Ne znam koliko imam strpljenja, živaca i svega ostalog za nekakav kompromis ponovo jer zajednički život je samo kompromis i ništa drugo.... Nula bodova. (S3)

U vezi jesam, ali ne bi se udavala...Pa bi, prihvatili bi oni to. Zato što sam u vezi i svi zajedno smo već deset godina tako da ne bi to ništa prominilo. (S5)

Ovo je moj već drugi brak, a treći neće doći više (smijeh) ... Ako bude treći brak, bi prihvatilo bi, pošto je on već bio tako mali i on ne zna drukčije nego da smo se mi rastali, tako da ako bude on imao nekog drugog i ja, ja mislim da će to biti okej. (S8)

Naravno, ja jesam u drugom braku, u prekrasnom drugom braku.... Savršeno. (S10)

Većina sugovornica (njih sedam) misli da bi njihova djeca prihvatila drugi brak, dvije su navele kako im djeca ne bi prihvatila, dok jedna sugovornica nije mogla procijeniti odgovor na ovo pitanje.

Činilo se zanimljivim dobiti uvid u mišljenje o tome jesu li donijele „pravu“ odluku pritom misleći na razvod braka. Većina sugovornica odgovorila je potvrdno na ovo pitanje, dok jedna od njih nije mogla procijeniti ispravnost donesene odluke:

Apsolutno! Apsolutno pravu odluku i za mi je šta nisan i prije. Definitivno, bez iti malo...ne, ne, apsolutno prava odluka. (smijeh) (S1)

Da, mislim da je donesena prava odluka, imam svoj mir. Ima teških dana, ima lakših dana ali imam svoj mir i da donijela sam pravu odluku. (S10)

E sad, dal sam napravila dobro, to ja nikad neću znat jer za razvod i svađu je potrebno dvoje. Uvijek ću ja možda tvrditi da je on kriv, on će možda uvijek tvrditi da san ja kriva.... između ostalog već je prošlo i dovoljno vremena da možda više nisi ni ljut, ni bisan i ne znam... Sad, da li je to prava odluka, slušaj niko od nas se nije vinča da bi se razvea, u namjeri da se jednog dana rastavi, tako dal je to prava odluka ne znan, možda je, možda nije, al živi smo, zdravi smo, ni prvi, ni zadnji... Stvarno ne mogu ti reć dal je to prava odluka, da si me pitala prije četiri godine kad smo se rastavili onda bi rekla DA, znaš ono, onda ti prođe vrime pa ti to više nije toliko, znaš da te (uzdah)...da imaš onaj grop u želudcu i da ono ne moš ga gledat... (S3)

Na kraju razgovora, sugovornice su mogle nadodati osobne stavove po pitanju braka ili obitelji kako bi rezimirale razgovor. Većinom su se njihove izjave odnosile na preporuke, kako u svezi braka, tako i u svezi razvoda kao dobrog rješenja loše bračne situacije:

Za nadodati... Da nitko nije vridan zbog nekoga ostati u lošem braku, apsolutno niko. Ni jedno dite, ni dvoje, ni troje, ni okolina, ni niko, niko, nema šanse znači... I ono što osjećate to napravite i nema šanse da će te falit. (S1)

Pa jedino šta bi tila nadodati je ovim mladim curama koje kad nađu momka pa se zaljube i misle da je to to. Dušo, ako ti se ne sviđaju one cipele na njemu koje je uskladija s gaćama, nakon deset godina te cipele će izrast u jedan ogroman problem. Znači, reci mu na vrime.... promini cipele, ne stoje ti uz gaće. Pa ko je skužija, skužija je. (S2)

Pa da se ne bi više nikad udala. (smijeh) (S5)

Uh, ako se ženite, dobro mislite pošto rastava košta puno novaca. (smijeh) (S8)

Zaključak

Unatoč svekolikim društvenim promjenama, iskustvo samohranog roditeljstva dramatično se promijenilo u odnosu na 20. stoljeće. Razvod braka nije više u tolikoj mjeri predmet sažaljenja, a i manje je stigmatiziran sramom. Stoga je izuzetno važno istraživati iskustva samohranih roditelja, kao i posljedice koje razvod i život u jednoroditeljskoj obitelji mogu imati na djecu. Rezultati analize intervjua pokazuju kako je većina sugovornica potencirala razvod braka, a razlozi razvoda su najčešće bili vezani uz preljub supružnika. To razdoblje je bilo izrazito teško i stresno za većinu sugovornica. Neke od njih su tijekom procesa razvoda primijetile promjene u ponašanju djece te im pokušale pomoći razgovorom i na taj način ublažiti promjenu koja je nastala u njihovim životima. Obveze oko djece su se za dio sugovornica povećale, no za druge i ne, budući da su i ranije, dok su bile u braku, većinom brigu o djeci i njihovim obvezama obavljale same. Iako iz njihovih izjava možemo zaključiti da posao i odgoj djece teže usklađuju nego dok su bile u braku, sve one su ipak uspjele uskladiti privatne i poslovne obveze, bilo samostalno ili uz pomoć obitelji. Neke od njih su u dobrim

odnosima s bivšim supružnikom, dok duge imaju isključivo financijsku pomoć ili pak nemaju nikakav odnos. Polovica sugovornica smatra da razvod braka nije utjecao na njihov društveni život i položaj, no, ostale ipak navode promjene u smislu dobivanja „određenog statusa“ od strane društva. Iz ovoga proizlazi kako društvo i dalje marginalizira razvedene žene te im na taj način otežava proces prilagodbe na novonastalu situaciju. Unatoč tome, većina sugovornica smatra da je odluka o razvodu braka bila ispravna te se ne vidi u novom braku.

Reference

- Amato, Paul R. 2000. „The consequences of divorce for adults and children“. *Journal of Marriage and the Family* 62(4): 1269–1287. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2000.01269.x>
- Amato, Paul R. 2014. „The consequences of divorce for adults and children“. *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja* 23(1): 5–24. <https://doi.org/10.5559/di.23.1.01>
- Bastaitis, Kim i Dimitri Mortelmans. 2014. „Does the Parenting of Divorced Mothers and Fathers Affect Children’s Well-Being in the Same Way?“ *Child Indicators Research* 7(2): 351–367. <https://doi.org/10.1007/S12187-013-9228-0>
- Bernardi, Laura, Dimitri Mortelmans i Ornella Larenza. 2018. „Changing Lone Parents, Changing Life Courses“. U *Lone Parenthood in the Life Course. Life Course Research and Social Policies*, edited by Laura Bernardi and Dimitri Mortelmans, Vol. 8. 1–26. https://doi.org/10.1007/978-3-319-63295-7_1
- Brajša-Žganec, Andreja i Ivana Hanzec. 2015. „Obiteljski odnosi i psihosocijalna prilagodba djece u cjelovitim i jednoroditeljskim obiteljima“. *Klinička psihologija* 8(2): 139–150. <https://hrcak.srce.hr/file/250424>
- Chavda, Kersi i Vinyas Nisarga V. 2023. „Single Parenting: Impact on Child’s Development“. *Journal of Indian Association for Child and Adolescent Mental Health* 19(1):14–20. <https://doi.org/10.1177/09731342231179017>
- Creswell, John W. 2003. *Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches*. Second Edition. Thousand Oaks, London, New Delhi: SAGE Publications.
- Fu, Yixuan. 2023. „The Impact of Single-parent Families on Children’s Externalizing Behaviour“. *SHS Web of Conf. Volume 180. International Conference on Education, Psychology and Cultural Communication (ICEPCC 2023)*. <https://doi.org/10.1051/shsconf/202318002013>
- Giddens, Anthony i Philip W. Sutton. 2021. *Sociology*. 9th Edition. Cambridge: Polity Press.
- Gray, David E. 2009. *Doing Research in the Real World*. Second Edition. London: SAGE Publications.
- Grozdanić, Sadika. 2000. „Jednoroditeljske obitelji prema uzrocima njihova nastanka“. *Ljetopis socijalnog rada* 7(2): 169–182. <https://hrcak.srce.hr/3730>
- Hennink, Monique, Bonnie N. Kaiser and Vincent C. Marconi. 2016. „Code saturation versus meaning saturation: How many interviews are enough?“ *Qualitative Health Research* 27: 591–608. <https://doi.org/10.1177/104973231666653>

- Kalmijn, Matthijs. 2010. „Country Differences in the Effects of Divorce on Weil-Being: The Role of Norms, Support, and Selectivity“. *European Sociological Review* 26 (4): 475–490. <https://doi.org/10.1093/esr/jcp035>
- Letablier, Marie-Therese i Karin Wall. 2018. „Changing Lone Parenthood Patterns: New Challenges for Policy and Research“. U *Lone Parenthood in the Life Course. Life Course Research and Social Policies*, edited by Laura Bernardi and Dimitri Mortelmans, Vol. 8, 29–53. https://doi.org/10.1007/978-3-319-63295-7_1
- Maleš, Dubravka. 1995. „Usporedba stavova roditelja iz potpunih obitelji i obitelji s jednim roditeljem prema poželjnosti osobina za dječake i djevojčice“. *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja* 4–5(18–19): 517–538. <https://hrcak.srce.hr/file/51471>
- Maxwell, J. A. 2005. *Qualitative Research Design: An Interactive Approach. Second Edition. Applied Social Research Methods Series*, Vol. 41. Thousand Oaks, London, New Delhi: SAGE Publications.
- Miljević-Ridički, Renata i Tea Pavin-Ivanec. 2008. „Životna prilagođenost majki u različitim tipovima jednoroditeljskih majčinskih obitelji te kognitivna uspješnost njihove djece“. *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja* 17(3): 553–571. <https://hrcak.srce.hr/file/40213>
- Pećnik, Ninoslava i Zora Raboteg-Šarić. 2005. „Neformalna i formalna podrška jednoroditeljskim i dvoroditeljskim obiteljima“. *Revija za socijalnu politiku* 12(1): 1–21. <https://doi.org/10.3935/rsp.v12i1.18>
- Raboteg-Šarić, Zora i Ninoslava Pećnik. 2010. „Stavovi prema samohranom roditeljstvu“. *Revija za socijalnu politiku* 17(1): 5–25. <https://doi.org/10.3935/rsp.v17i1.889>
- Richter, David i Sakari Lemola. 2017. „Growing up with a single mother and life satisfaction in adulthood: A test of mediating and moderating factors“. *PLOS ONE*, ISSN 1932–6203, *Public Library of Science, San Francisco* 12(6): 1–15. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0179639>
- Rosenfeld, Michael J. 2018. „Social Networks and the Life Course“. U *Social Networks and the Life Course: Integrating the Development of Human Lives and Social Relational Networks*, edited by Duane F. Alwin, Diane H. Felmlee and Derek A. Kreager, 221–243. Switzerland: Springer.
- Wang, Hongyu i Paul R. Amato. 2000. „Predictors of divorce adjustment: Stressors, resources, and definitions“. *Journal of Marriage and the Family* 62(3): 655–668. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2000.00655.x>

Internetski izvori

- <https://dzs.gov.hr/vijesti/raste-broj-razvoda-i-samackih-kucanstava-a-najvise-obitelji-cini-par-s-jednim-djetetom/>
- <https://dzs.gov.hr/vijesti/raste-broj-razvoda-i-samackih-kucanstava-a-najvise-obitelji-cini-par-s-jednim-djetetom/1610>
- https://issuu.com/undp/hr/docs/lica_socijalne_isklju_enosti_u_hrv
- [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2020/659870/IPOL_STU\(2020\)659870_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2020/659870/IPOL_STU(2020)659870_EN.pdf)

Gorana Bandalović

Department of Sociology
Faculty of Humanities and Social Sciences
University of Split, Croatia
gbandalo@ffst.hr

Zorana Šuljug Vučica

Department of Sociology
Faculty of Humanities and Social Sciences
University of Split, Croatia
zorana@ffst.hr

Marta Tanfara

Independent Researcher, Split, Croatia
marta.tanfara@gmail.com

*Sociological Research of Single Parenthood:
Experiences of Divorced Mothers*

In recent decades, various social changes have led to significant transformation of family structures. The number of divorces is increasing, consequently leading to a rise in the number of single-parent families. Compared to two-parent families, modern society imposes different and more diverse challenges to single-parent households. Therefore, the aim of this paper is to examine the experiences of divorced mothers, as well as the daily obligations they navigate. The paper presents the results of a sociological study conducted in 2021 using a semi-structured interview method on a sample of ten divorced women. The data obtained show that, although participants frequently cited their spouse's infidelity as the primary reason for divorce, the post-divorce period was perceived as challenging and stressful for most of them. To help their children, many engaged in open conversations, since some participants noticed changes in their children's behavior. Although this was a challenging period in their lives, they still managed to balance childcare with work commitments. Half of the participants expressed no intention to remarry and did not believe that the divorce had affected their social life and status. However, the remaining participants still perceived divorce as a factor that assigned them a 'certain status' in society, which certainly indicates the still-present marginalization of divorced women in contemporary society.

Keywords: single parenthood, divorced mothers, experiences, commitments, children, sociological research

*Recherche sociologique sur les familles monoparentales:
expériences des mères divorcées*

À l'époque contemporaine le nombre de divorces est croissant ce qui a pour conséquence l'accroissement du nombre des familles monoparentales auxquelles la société, par rapport à celles biparentales, impose souvent des défis différents et plus variés. L'objectif de ce travail est de questionner les expériences des mères divorcées, ainsi que les obligations qu'elles rencontrent quotidiennement. Dans le travail sont présentés les résultats de la recherche effectuée au cours de 2021 par la méthode de l'entretien semi-directif sur un échantillon de dix femmes divorcées. Les résultats obtenus montrent que, bien qu'elles aient elles-mêmes exigé le divorce survenu le plus souvent en raison de l'infidélité des conjoints, pour la plupart des participantes cette époque a été extrêmement difficile et stressante. Étant donné que certaines participantes ont remarqué des changements dans le comportement de leurs enfants, elles ont essayé de les aider par le dialogue. Bien qu'il s'agisse d'une époque difficile de leur vie, elles ont cependant réussi à harmoniser leur soin des enfants avec les obligations professionnelles. La moitié des participantes ne projettent pas un nouveau mariage et ne considèrent pas que le divorce a influé sur leur vie sociale et leur position. Mais, le reste des participantes a cependant été marqué par le divorce par le fait que la société leur a attribué un « certain statut » ce qui témoigne sans doute d'une marginalisation des femmes divorcées toujours présente dans la société contemporaine.

Mots clés: famille monoparentale, mères divorcées, expériences, obligations, enfants, recherche sociologique

Primljeno / Received: 16.12.2024

Prihvaćeno / Accepted for publication: 20.02.2025